

CSR i Kina 2023

Forskningsrapport 2 2023

2023-07-19

New Context AB

I flera år har jag drivit en kurs på Shanghai University om CSR för MBA-studenter. Det finns rapporter på min hemsida med namnen 1 2016, 4 2018 och 2 2019. Den första rapporten 1/2016, är kanske den viktigaste för jag hade då just varit CSR-ambassadör och hade många års arbete i Kina i färskt minne. 2019 hade jag min senaste kurs i Shanghai. 2020 tvingades vi ha den online pga Covid och kvaliteten kunde inte bli lika hög. 2021 härskade Covid och 2022 likaså och då hade jag i stället en online-kurs med ett universitet i Hongkong som hade studenter från Kina. 2023 trodde jag allt var över och hade dessutom skrivit en studie över Sveriges relationer med Taiwan. Dock hörde man av sig från Shanghai University och frågade om jag var intresserad komma och hålla en kurs, fysiskt i Shanghai. Den föreslagna tiden i maj passade mig inte och jag tänkte att det blir kanske ett tillfälle när de tänker till och säger nej tack. Tvärtom var de snabba med att föreslå datum i juni som passade och i mitt snabba svar till dem sade jag att jag genast skulle söka om visum.

Till slut fick jag också ett visum men det krävde bokning av ansökningstillfälle, många ifyllda sidor och en faslig massa pengar. Till kraven hörde även nytaget PCR-test för Covid och en besvärlig procedur med Finnair att komma på planet. Dessförinnan hade jag haft ett videosamtal med Shanghai University när de i mitten av samtalet med dov röst sade "Vi vill att du undviker att ta upp en sak som är känslig för oss". Nu kommer det tänkte jag och i min hjärna surrade redan tänkbara reaktioner ifall de ville ta upp Taiwan, Hongkong, Xinjiang eller något förgripligt inom CSR-området. Min tanke var att jag i så fall fick ställa in resan och hoppas på att få flygbiljettkostnaden tillbaka. Den känsliga frågan var att man inte vill att jag skulle prata om HBTQ (!), något som jag inte ansåg ligga inom CSR-området så det var lätt att acceptera. Jag kom dit och kursen avhölls i en atmosfär som varken påminde om de hårda motsättningarna med USA eller någon avvikande syn på CSR. Allt var med andra ord som vanligt. Jag har skrivit en artikel på Linked-in (Shanghai déjà vu) om beskriver hur Shanghai förändrats och utlänningars roll reducerats.

Det första jag noterade var att man hade ny beteckning på min kurs. Ordet CSR var inte med och istället var fokus på Social responsibility och Business ethics. Jag visste att social responsibility innehållsmässigt motsvarade CSR. Att man inte använder sig av CSR är begripligt, det gör vi ju knappast längre i Sverige, men vad jag inte visste är att man i Kina istället använder en annan engelsk akronym, ESG. För oss är ESG egentligen CSR anpassat till finansvärlden, men i Kina har ESG övertagit rollen som överordnat begrepp. Någon kinesisk översättning av hållbarhet kunde man visserligen rota fram, men den användes inte.

Affärsetik var ett svårare kapital. Inom detta begrepp finns ett antal svåra saker som transparens, AI och övervakningsteknik, frågor där våra och kinesiska uppfattningar gick vitt isär. Jag valde att flytta över anti-korruption till det området också för att balansera tiden. Där visste jag i alla fall var konflikterna fanns.

När man förbereder ett föredrag och olika grupparbetsuppgifter är det viktigt att inte skriva ut de skiljaktiga meningarna. Min ppt-presentation, som uppgick till 60 sidor hade därför inte klara utsagor i de kontroversiella områdena utan allmänt hållna rubriker. Det var det kontrollanterna kollade och jag förmodade att de inte skulle sitta av för att lyssna på den muntliga framställningen, vilket visade sig vara korrekt.

Har man arbetat länge i Kina faller man naturligt in i det förhärskande ordvalet. Man undviker att säga namnet på landets ledare utan säger bara partiledningen. Jag har också lärt mig att vissa begrepp som är allmänt i västvärlden undviks i Kina. Man säger t.ex. inte "over capacity" (vanligt problem i kinesisk tung industri) utan "excess capacity". Man undviker kartor när gräns mellan Kina och Taiwan är det mest förbjudna men även avsaknaden av 9-streckslinjen i sydkinesiska sjön kan ställa till besvär. Ekonomisk statistik som brukar särskilja Taiwan och Hongkong måste ha rubriken "länder och regioner" osv. osv. En annan sak som jag upplever som viktig är att alltid träffa både gamla vänner och nya bekantskaper. CSR-kursen hade 26 studenter som alla var okända för mig. Diskussionerna med dem är viktiga för att förstå vad som händer i landet. Träffar man gamla bekanta finns risk att samtalet glider in på gamla tider och man kan få bilden att allt är som vanligt.

För att börja med det positiva hade nivån på engelska förbättrats avsevärt trots den påtvingade isoleringen under Covidåren. När jag började med skriftliga uppsatser för 7-8 år sedan var resultatet så bedrägligt att jag måste rekommendera dem att inte skicka skriftliga rapporter ens till arbetskollaboratorer i andra länder. Min kontaktperson på universitetet trodde dock att förbättringen kunde bero på att studenterna nu var förtrogna med datorns rättstavningsprogram och tilläggsprogram som Grammarly.

Till det negativa hörde att kritik och ifrågasättande lyste med sin frånvaro. Man skall naturligtvis inte generalisera intryck från en liten grupp som 26 studenter. Å andra sidan var jag rätt säker på att de studenterna (som hade tagit sin akademiska grundexamen på universitet runt om i Kina) var typiska för kinesiska studenter i hel landet. Jag tyckte länge att den monotona enformigheten i åsikter var ett motbjudande drag i det kinesiska samhället tills jag träffade en engelsman som ofta varit på resa i Sverige och noterat samma drag hos svenskarna! Jag lärde mig då att det är bäst att inte kasta sten ifall man sitter i ett glashus.

Till kursplanen hörde att alla studenterna skall skriva en slutrapport på ca 2000 ord, som jag skulle bedöma när jag fått dem (ca 3 veckor efter kursens slut). Jag hade friheten att föreslå några olika ämnen och resultatet blev följande fördelning.

Tema	Antal uppsatser
How can a Chinese private company improve CSR and ethics policy – problems and solutions?	5
Differences between Chinese and foreign companies' CSR and ethics policy	0
What can be done to improve gender balance and abolish discrimination (gender, age, origin)?	9
How can a company or organization reduce its carbon footprint/fossil dependence?	9
How to improve knowledge about CSR and ethics problems in your supply chain.	3

En del av tema hade jag haft tidigare år och kunde göra en del jämförelser.

Det första som stack ut var att ingen skrivit om skillnaden kinesiska/utländska företag. Även om andelen som arbetat i ett utländskt företag nu var kanske 10% mot tidigare 50% så får siffran tolkas som att man inte har så mycket man anser sig vilja lära sig av utländska företag.

Till viss del är det kanske en del av den kinesiska självbilden att man är en uppåtstigande nation och USA och Europa är på nergång. Det kan också vara så att utländska företag skyltar mindre i Kina med sitt hållbarhetsarbete och även att viktiga partnerländer minskat på sitt CSR-arbete i Kina.

Den andra överraskningen var satt så många skrev om gender/diskriminering. Man skulle kunna tro att kineser som en del av sin självbild anser att man löst detta problem men i synnerhet de kvinnliga studenterna är engagerade i frågan. Hela raden av frågor som vi utomlands gått igenom, från rösträttsfrågan till metoo, fanns med. Tonen var dock försiktig och ingen använde ord som "gubbvälde" som borde varit på sin plats. Den ende manlige studenten som skrev uppsats i ämnet fokuserade på diskriminering av andra slag. Jag blev förvånad av att så många tog upp att kortväxta kineser diskriminerades i en rad sammanhang och att det även fanns diskriminering av äldre arbetskraft.

När jag såg många uppsatser om reduktion av koldioxidavtrycket blev jag intresserad av att förstå om den kinesiska självbilden ändrat sig. Alla visste om att Kina har de största utsläppen av CO2 och ingen ifrågasatte att Kina måste ta till krafttag. I väst kanske vi tror att Kinas ambition att vara koldioxidneutralt år 2060 är tomt prat men på plats upplever man det som ett beslut som fattats och att det kommer att infrias. Dock påpekar man att Xi Jinpings löfte är "carbon peak 2030 and carbon neutrality 2060". Man kan alltså leva ganska mycket som vanligt till 2030, vilket väl är en rimlig bortre tidsgräns för Xi's makt. Experter på energi och på CSR arbetar dock redan nu för högtryck med den stora omställningen fram till 2060. Att man verkar stänga dörren för kontakter med USA på klimatsidan är beklagligt men kanske inte så mycket att göra åt. Jag sade till studenterna att 2060 kommer för sent, att vi redan innan kommer att ha passerat ett antal irreversibla "tipping points".

Jag hade ganska låga förväntningar på uppsatserna om den kinesiska privata sektorn och CSR. Nu kanske inte den privata sektorn i Kina tros dominera ekonomin mera men det är ändå en viktig fråga för oss som har kinesiska privata företag som konkurrenter. Mitt intryck av uppsatserna var att man inte tilltror den privata sektorn någon egen initiativkraft. Även de privata företagen låter sig styras av regeringens politik och den gäller därmed för alla företag, statsägda som privata. Vissa av studenterna andades besvikelse över att de privata företagen inte tar initiativ och på så sätt var uppsatserna i år mer korrekta. Tidigare har uppsatserna ämnet framför allt handlat om att staten borde ge mer skatteförmåner till företag som har bra CSR-resultat.

Det sista ämnet om supply chain tog jag med då det tidigare markerat hur viktiga de utländska importörerna var. Jag gick ut rätt hårt och sade att den gränslösa outsourcingen dog med mammutförtyget Ever Givens blockering av Suezkanalen i mars 2021. Studenterna hickade till lite men antingen visste man om den generella trenden eller så var man kanske tveksam till mitt budskap.

Till slut några allmänna synpunkter. De kinesiska studenterna har ett okritiskt förhållningssätt till företagen, både de inhemska och de utländska. Det är svårt att förstå men jag har tidigare noterat att kineser anställda i svenska företag är 100% lojala mot det svenska företaget. Det gäller säkert företag från alla länder. Ingen skrev något kontroversiellt. Till de mest vågade kommentarerna var ett par studenter som skrev om Vikten av visseblåsare. Det måste var på gränsen av vad man kan skriva i Kina när den ledande kvinnliga tennisspelaren helt har tystats ner.

Bengt Johansson